

hogy kérjük meg azonnal a törvényjavaslat készítőit arra, hogy a *főméltóságos* cím helyébe a *főméltóságú*-t tegyék. Én rögtön írtam is egy rövid levelet HUSZÁR KÁROLYhoz, az akkori miniszterelnökhöz, ebben az ügyben, de megkértem SZILY KÁLMÁNT, hogy ő írja alá a levelet úgy, mint a „M. Nyelvtud. Társaság Elnöke”, mert úgy a fölszólalásunknak hamarabb lesz fogamatja. SZILY KÁLMÁN teljesítette kérésemet, elment a levelem az ő aláírásával HUSZÁR KÁROLYnak s HUSZÁR, amint látszik, kellő időben intézkedett is a levél értelmében, mert a törvényben a kormányzó címe „*főméltóságú*” lett.

A HUSZÁR KÁROLYnak küldött levél fogalmazványa még most is megvan írásaim között. Innen-onnan szótörténeti emlékké válik — talán nem lesz hát érdektelen, ha szóról-szóra közlöm most, a kormányzóság tíz éves fordulóján. Legalább nem tévesztjük el kormányzó urunk helyes címzését.

*

Nagyméltóságú Ministerelnök Úr!

A hírlapokból olvasom, hogy a megválasztandó államfő számára „Főméltóságos” cím van tervezve. Ennek ellenében bátor vagyok nagybecsű figyelmét arra felhívni, hogy a magyar tisztí műnyelvben a legfőbb méltóság címe már a XIX. század legeleje óta a „Főméltóságú”. Ez az általánosan bevett szokás teljesen meg is felel a magyar nyelv szellemének, a mennyiben a „tiszteletes” mellett „nagytiszteletű”-t és „főtiszteletű”-t mondunk, épúgy a „méltóságos” mellett „nagyméltóságú”-t, nem pedig „nagyiszteletes”-t, „főtiszteletes”-t és „nagyméltóságos”-t. Az államfő címe tehát helyesen „Főméltóságú” lenne.

Fogadja Nagyméltóságod

kiváló tiszteletem nyilvánítását

a M. Nyelvtud. Társaság Elnöke.

Mészöly Gedeon.

Batonya.

Semmi akadályja sincs, hogy e helynevéinket a *batonya* (alakv.: *batona*) = „gödény” köznévből származtassuk. Ez az *Etym. Szótár* szerint ismeretlen eredetű szavunk ebben az esetben bizonyára személynév volt (l. *Botona* nevű ember *Vár. Reg.*, Szabolcs m.) s ebből vált helynévvé. A *botona* alakváltozat területén (Eszék táján) a *Batona* ma is törzsökös családnév (l.: *Ethnographia-Értesítő* 1911: 229).

Török eredetű *gödény* szavunk (*Gombocz*: Bulg.-Türk. Lehnwörter) szintén használatos családnévképpen. Szatmárban, Szabolcsban, Ugocsában Csánki említi a *Gödény* családot s ugyanott van *Gödényháza* is. (Első sz.-névi adat 1198: *Geuden*, Ómagyar Olvasókönyv 1929, 63.).

Karcag határába esik *Batonyás tó és rét*. (L. még: *Györffy*: Nagykunsági Krónika, Karcag 1922, 29, ahol a szerepiek és ladányiak 1797-ben azon vitatkoznak, hogy a két falu közt fekvő *Batonyás*-nak ez-e az igazi neve, vagy pedig *Gödényes*).

Batonya pusztája van Csallóközben is Zsigárdtól d.-re.

Bivaly.

A fehérvári keresztesek 1193-i birtokmegerősítő levelében említenek egy *Bivol* nevű birtokot (*Jakubovich—Pais*: Ó-magyar olvasókönyv, 54). Későbbi alakjai 1249: *Byal*, *Bywl* (*Csánki*). Ez a Sárreéten feküdt, állítólag a mai *Gusztus* (= *custos*, őrkanonok) *pusztá* helyén. (*Károly*: Fejér m. tört.).

Ugyanebben az időtájban *Lacháza* mellett merül fel egy *Byol* (III. Endre kora), később *Byal*.

Ma egyik sincs meg. Hogy a *bivaly* szót kereshetjük bennük, az *Okl. Sz.*-ban közölt 1246/63-i adat „Byol-okol” (*Doboka*) ezt valószínűvé teszi. Az *Etym. Sz.* is azt mondja, hogy a közölt helynévi adatok is ezzel a köznévvvel függhetnek össze.

Mivel a *tulok* is korán előfordul nálunk személy- és helynévképpen (*Gombocz*: Bulg.-türk. Lehnw.), föl kell tennünk, hogy a *bivaly* is előbb lehetett sz.-név,¹ s azután ebből h.-név.

Ezek a helynévadatok, támogatva a dobokai tárgyi adattal, még azt is bizonyítják, hogy ez a szláv (délszláv?) eredetű szó, s vele együtt talán a *bivaly*tartás is már korán meghonosodott nálunk. Nem lehetetlen, hogy a bolgárokkal jött be.² Az 1280-ban meghalt *Alb. Magnus* híres természettudós azt írja, hogy az ő korában Magyarországon már sok volt a *bivaly* (*Larousse* Nagy lexicon).

Bátky Zsigmond.

Lilli.

Mikor más mesterségű barátain csodálkozva mondogatják, hogy de unalmas lehet az a nyelvészeti adatok böngészése, cédulázása, mindig avval szoktam visszavágni, hogy hát nem unalmas dolog-e — a lúdles? Már pedig a világ fiai képesek egy sáros gödörben cigarettá nélkül órák hosszáig elvárni a nádasok óvatos madaraira, sokszor még hiába is. Mi tartja ott őket? Olyanformán van a nyelvész is, csak hogy meleg szobában kényelmes karosszékekben bújja, lesi a könyvek, írárok betűinek sűrűjét, nem kerül-e szem elé valamely rég gyamított, keresett szó vagy szólas, nyelvünk multjából egy-egy ideröppent izenet.

Mikor fölös zsákmánya van a jó vadásznak, jó szívvel kedveskedik belőle barátinak, ismerősnek is. Ilyen jó szemű, jó szívű nyelvtörténeti adatvadász az én CSEFKÓ GYULA barátom is. Imént talált egy vízi szárnyast, a *lilli*-t, s mivel tudja, hogy én éppen arra vadászóban vagyok, nekem ajándékozta, föltálalhatom.

E folyóirat olvasói talán emlékeznek még arra, hogy arról írtam: „urál-altái szó-e a *lili* vagy *lilik* madárnév” (*Népünk és Ny.* I, 292). Azt írtam ott, hogy a *lilik* madárnév nem urál-altái, nem is finn-ugor eredetű, hanem magyar nyelvünkben termelt a madár szavát utánzó *lili* szóból. A *lilik* eredetileg a *lili* többes száma volt s csak a nyelvérzék té-

¹ Régi adatot erre nem tudunk. A *Nyr.* 27. k. 47. lapján találunk egy mai *Bial* családnevet Gömörből.

² Hogy voltak e korábban is Pannoniában, s az avarok vitték e innen Itáliába (ahol 600 táján említették legelőször), mint némelyek gondolják, nincs tisztázva.